

Ogiltighet & Oskälighet

[Avtalsrätt](#) - [Avtal](#) - [Anbud och accept](#) - [Fullmakt](#) - [Ogiltighet och oskälighet](#)

Inledning

Inom avtalsrätten är **ogiltighet** och **oskälighet** två viktiga begrepp som behandlar situationer där ett avtal, eller vissa villkor i ett avtal, inte bör upprätthållas på grund av att de har ingåtts under felaktiga eller orättvisa omständigheter. Trots att båda begreppen rör avtal som inte kan tillämpas fullt ut, finns det en viktig skillnad mellan dem.

Regler om ogiltighet finns för att skydda parter från att bli bundna av avtal som har ingåtts på ett sätt som strider mot principer för rättvisa och avtalets frivillighet. Det kan röra sig om situationer där ett avtal har ingåtts genom tvång, svek eller misstag, eller där en part utnyttjat den andra partens svaga ställning för att få fördelaktiga villkor. Om ett avtal anses vara ogiltigt, betyder det att hela avtalet inte längre har någon rättsverkan – det är som om det aldrig hade existerat. Detta förhindrar att orättvisa eller felaktigt ingångna avtal får bestå.

Oskälighet, å andra sidan, innebär att ett avtal, eller en del av det, är så orimligt att en av parterna drabbas oskäligt hårt. Reglerna om oskälighet syftar till att balansera parternas intressen och förhindra att en starkare part utnyttjar sin maktposition för att få igenom mycket ofördelaktiga villkor för den svagare parten. I stället för att förklara hela avtalet ogiltigt, kan domstolen eller parterna i sådana fall jämka (justera) enskilda villkor så att de blir mer rimliga, medan resten av avtalet behålls oförändrat.

Sammanfattningsvis

- Vid ogiltighet förlorar hela avtalet sin rättsverkan, eftersom det från början tillkommit på ett otillåtet eller felaktigt sätt.
- Vid oskälighet kan delar av avtalet justeras (jämkas) för att återskapa en rimlig balans mellan parterna, utan att hela avtalet försvinner.

Dessa regler finns för att skydda individer och företag från att bli bundna av avtal som är djupt orättvisa eller som ingåtts under förhållanden där avtalsfriheten inte kunnat tillämpas fullt ut. Genom att tillämpa regler om ogiltighet och oskälighet kan rättsordningen säkerställa att avtal är både rättvisa och giltiga under rättssäkra förhållanden.

Ogiltighetsgrunder

För att förstå ogiltighet är det viktigt att först skilja mellan starka och svaga ogiltighetsgrunder. Dessa avgör hur långtgående ogiltigheten är, samt om motpartens goda eller onda tro påverkar avtalet.

- Starka ogiltighetsgrunder innebär att avtalet blir ogiltigt oavsett om motparten var i god tro eller inte. Detta gäller vid mycket allvarliga omständigheter, där avtalet aldrig borde ha ingåtts från början.

- Svaga ogiltighetsgrunder innebär att avtalet kan ogiltigförklaras om motparten var i ond tro, det vill säga om motparten kände till eller borde ha känt till de omständigheter som gör avtalet ogiltigt.

Tvång (28-29 §§ AvtL)

Tvång delas upp i två kategorier: råntvång (grovt tvång) och lindrigare tvång.

Råntvång (28 § AvtL): Detta innebär att avtalet har tillkommit under våld eller hot om våld. Om en person tvingas under vapenhot att skriva under ett avtal är detta ett tydligt exempel på råntvång. Här råder en stark ogiltighetsgrund, vilket betyder att avtalet blir ogiltigt även om motparten var i god tro, dvs. även om denne inte visste att tvång hade förekommit.

Exempel: En person tvingas under pistolhot att skriva under ett avtal om att sälja sin fastighet. Detta avtal är ogiltigt, oavsett om köparen senare hävdar att denne inte visste om tvånget.

Lindrigare tvång (29 § AvtL): Detta handlar om hot som inte är fysiska, exempelvis om en person hotas med ekonomiska sanktioner eller andra allvarliga konsekvenser. Denna form av tvång är en svag ogiltighetsgrund, vilket innebär att avtalet kan ogiltigförklaras om motparten var i ond tro, dvs. om motparten visste eller borde ha vetat att hot förekommit.

Exempel: En person hotas med att bli anmäld till polisen om hen inte går med på att skriva under ett avtal. Om den andra parten kände till detta hot är avtalet ogiltigt.

Svek (30 § AvtL)

Svek innebär att en part har lurat den andra att ingå avtalet genom att medvetet ge falska uppgifter eller undanhålla viktig information. Svek är en svag ogiltighetsgrund, vilket innebär att avtalet kan ogiltigförklaras om motparten var i ond tro, dvs. om den andra parten kände till eller borde ha förstått att svek förekommit. Det gäller dels aktiva uttalande som är svekliga men även sådant som har förtigits (dvs sådan som part inte har sagt). När det gäller tiggande uppgifter gäller det att konstatera att det är sådan uppgift som part varit skyldig att berätta. Det är uppenbart att part inte ska behöva berätta allt man vet i en affärsförhandling. Det är tydligt att en part ska kunna ha ett informationsövertag utan att det skulle innebära ett svek.

Exempel: En person säljer en bil och påstår att den är i utmärkt skick, trots att hen vet att bilen har allvarliga motorproblem. Om köparen kan bevisa att säljaren medvetet dolde informationen, kan avtalet ogiltigförklaras.

Ocker (31 § AvtL)

Ocker innebär att en part har utnyttjat den andra partens svaga ställning för att få igenom ett mycket ofördelaktigt avtal. Det kan handla om att utnyttja en persons ekonomiska kris, beroende eller oförmåga att förstå avtalet. Precis som vid svek är ocker en svag ogiltighetsgrund och kräver att motparten var i ond tro för att avtalet ska anses ogiltigt.

Exempel: Om en långgivare tar ut oskäligt hög ränta från någon i akut behov av pengar och utnyttjar dennes desperata situation, kan avtalet vara ogiltigt enligt 31 § Avtalslagen om långgivaren var

medveten om den svaga ställningen och utnyttjade detta.

Förklaringsmisstag (32 § Avtalslagen)

Förklaringsmisstag innebär att en part gjort ett misstag vid formuleringen av ett avtal. Det kan till exempel vara att man skrivit fel belopp eller annan felaktig information. Enligt 32 § Avtalslagen delas förklaringsmisstag in i två kategorier:

St. 1: Misstag vid avtalets formulering som motparten insåg eller borde ha insett. I detta fall blir avtalet ogiltigt om det är uppenbart att ett misstag gjorts och motparten borde ha förstått det. Detta är en svag ogiltighetsgrund, eftersom det krävs att motparten är i ond tro.

Exempel: Om en person av misstag skriver 50 000 kr istället för 5 000 kr i ett avtal, och motparten inser att det är ett uppenbart fel, kan avtalet ogiltigförklaras om det kan bevisas att motparten borde ha förstått att det var ett misstag.

St. 2: Om ett misstag uppstår till följd av ett missförstånd vid överföring av meddelandet (till exempel vid en kommunikationsstörning), och det resulterar i att avtalet får en annan innebörd än vad avsikten var, kan avtalet också bli ogiltigt om motparten insåg eller borde ha insett missförståndet.

Exempel: Om en felaktig summa pengar överförs på grund av en störning i ett kommunikationssystem och motparten inser att ett misstag skett, kan avtalet ogiltigförklaras.

Tro och heder (33 § Avtalslagen)

Enligt 33 § Avtalslagen kan ett avtal vara ogiltigt om det skulle strida mot tro och heder att upprätthålla det. Detta är en mer generell ogiltighetsgrund och innebär att ett avtal kan bli ogiltigt om omständigheterna kring avtalets ingående gör det ohederligt att hävda avtalet. Här krävs att en part medvetet utnyttjat en situation eller agerat på ett sätt som gör att det skulle vara moraliskt fel att låta avtalet gälla.

Exempel: Om en person luras att underteckna ett avtal genom att den andra parten medvetet har utnyttjat personens tillit och situation, kan avtalet ogiltigförklaras enligt 33 § Avtalslagen. Detta gäller särskilt om den ena parten handlat på ett sätt som strider mot grundläggande rättsprinciper om heder och moral.

From:
<https://www.juridik.kristiansen.nu/> - Juridik på gymnasiet

Permanent link:
<https://www.juridik.kristiansen.nu/doku.php?id=avtalsraett:ogiltighet&rev=1727187809>

Last update: 2024/09/24 14:23

